

Stilistische middelen en congruentie in Philemon en Baucis

We vertalen het verhaal van Ovidius over Philemon en Baucis. We besteden daarbij aandacht aan congruentie en daarmee aan de vormleer van het zelfstandig naamwoord, het bijvoeglijk naamwoord en voornaamwoorden. We doen dat om zorgvuldig te vertalen, maar vooral ook om een aantal stijlfiguren te kunnen herkennen waarbij congruentie van belang is of kan zijn. Een eerste voorbeeld van een dergelijk stijlfiguur is *enallage*. Je vindt daar hieronder een opdracht bij.

1. Herhaling: Actaeon, Ovidius *Met.* 3.238-241

Opdracht 1

Onderstaande passage komt uit het verhaal over Actaeon. Actaeon is veranderd in een hert en wordt aangevallen door honden. Actaeon kan zijn honden niet vermanend toespreken en ook zijn vrienden niet te hulp roepen: hij heeft geen (menselijke) stem meer.

240 lam loca vulneribus desunt; gemit ille sonumque,
etsi non hominis, quem non tamen edere possit
cervus, habet maestisque replet iuga nota querelis
et genibus pronis supplex similisque roganti
circumfert tacitos tamquam sua brachia **vultus**.

In de passage vormen de vetgedrukte woorden een enallage.

- Geef een (algemene) omschrijving van het stilistische middel enallage (je kunt hiervoor ook in je boek kijken).
- Leg aan de hand van de Latijnse woorden *circumfert tacitos vultus* uit waarom dit een enallage is.
- Voegt het stilistische middel iets toe aan jouw interpretatie van deze passage? Zo ja, wat?
- Wat heeft de stijlfiguur enallage te maken met congruentie?

2. Philemon en Baucis, Ovidius *Met.* 8.611-627

Opdrachten voor je de tekst gaat vertalen

Opdracht 2

Schrijf de bijvoeglijke naamwoorden en voornaamwoorden hieronder achter de zelfstandige naamwoorden waarmee ze congrueren. Vertaal de congruerende paren en noteer de naamval. Kies uit: **maturus – mirabile – potentes – talia**

Regelnr.	Zelfst. Naamw.	Bijv. Naamw.	Vertaling	Naamval
611	Factum			
615	deos			
616	dicta			
617	Lelex			

Opdracht 3

In onderstaande tekst zijn paren van zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden vet gedrukt. Schrijf de congruerende paren over in de tabel, vertaal ze en noteer de naamval.

- 611 Amnis ab his tacuit. Factum mirabile cunctos
moverat; inridet credentes, utque deorum
spretor erat mentisque ferox, Ixione natus:
'Ficta refers nimiumque putas, Acheloe, potentes
615 esse deos,' dixit, 'si dant adimuntque figuras.'
Obstipuere omnes nec talia dicta probarunt,
ante omnesque Lelex animo maturus et aevo
sic ait: 'Immensa est finemque potentia caeli
non habet et, quidquid superi voluere, peractum est.
620 Quoque minus dubites, tiliae **contermina quercus
collibus** est **Phrygiis, medio** circumdata **muro**.
(Ipse locum vidi; nam me **Pelopeia** Pittheus
misit in **arva suo** quondam regnata **parenti**.)
Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim,
625 nunc **celebres** mergis **fulicisque palustribus undae**.'

Regelnr.	Zelfst. Naamw.	Bijv. Naamw.	Vertaling	Naamval

Opdracht terwijl je de tekst vertaalt

Opdracht 4

- Maak tijdens het vertalen van de tekst gebruik van de lijstjes die je in opdracht 1 en 2 hebt gemaakt.
- Vul hieronder nog een ander congruerend woordpaar uit de tekst in.

Regelnr.	Zelfst. naamwoord	Bijv. naamwoord	Vertaling	Naamval (nodig bij vertalen)

Opdracht na het vertalen

Opdracht 5

Er zijn stilistische middelen die je makkelijker herkent als je ook congruerende woordparen kunt herkennen.

- Geef de naam en omschrijving van een stilistisch middel dat je makkelijker herkent als je ook congruerende woordparen kunt herkennen.
- Noem een voorbeeld van dit stilistische middel uit de tekst en leg uit waar het stilistische middel in het voorbeeld aan te herkennen is.
- Voegt het stilistische middel toe aan jouw interpretatie van deze passage? Zo ja, wat?

3. Philemon en Baucis, Ovidius Met. 8.626-650

Opdracht voor je de tekst(en) gaat vertalen

Opdracht 6

In onderstaande tekst zijn bijvoeglijke naamwoorden vet gedrukt. Zoek het bijbehorende zelfstandig naamwoord. Schrijf de congruerende paren over in de tabel, vertaal ze en noteer de naamval.

626 'Iuppiter huc specie mortali cumque parente
venit Atlantiades positus caducifer alis.
Mille domos adiere locum requiemque petentes,
630 mille domos clausere serae. Tamen una recepit,
parva quidem, stipulis et canna tecta **palustri**,
sed **pia** Baucis anus **parilique** aetate Philemon
illa sunt annis iuncti **iuvenalibus**, illa
consenuere casa paupertatemque fatendo
effecere **levem** nec **iniqua** mente ferendo.
635 Nec refert, dominos illic famulosne requiras:
tota domus duo sunt, idem parentque iubentque.'
637 'Ergo ubi caelicolae **parvos** tetigere Penates
submittoque humiles intrarunt vertice postes,
membra senex **posito** iussit relevare sedili,
640 cui superiniecit textum **rude sedula** Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit et ignes
suscitat hesternos foliisque et cortice sicco
nutrit et ad flammam anima producit anili,
multifidasque faces ramaliaque arida tecto
645 detulit et minuit parvoque admovit aeno,
quodque suus coniunx riguo collegerat horto,
truncat holus foliis; furca levat illa bicorni
sordida terga suis nigro pendentia tigno
servatoque diu resecat de tergore partem
650 exiguam sectamque domat ferventibus undis.'

Zelfst. naamwoord	Bijv. naamwoord	Vertaling	Naamval (nodig bij vertalen)
	palustri		
Baucis en	pia		
	parili		
	iuvenalibus		
	levem	ze hebben ... licht gemaakt	acc.
	iniqua		
	tota		
	parvos		
	submitto		
	humiles		
	rude		
	sedula		

Opdracht terwijl je de tekst vertaalt

Opdracht 7

- a. Maak tijdens het vertalen van de tekst gebruik van de lijst die je in opdracht 1 hebt gemaakt.
- b. Vul hieronder nog vier andere congruerende woordparen uit de tekst in.

Regelnr.	Zelfst. Naamw.	Bijv. Naamw.	Vertaling	Naamval

Opdracht na het vertalen

Opdracht 8

Er zijn stilistische middelen die je makkelijker herkent als je ook congruerende woordparen kunt herkennen.

- a. Geef de naam en omschrijving van een stilistisch middel dat je makkelijker herkent als je ook congruerende woordparen kunt herkennen.
- b. Noem een voorbeeld van dit stilistische middel uit de tekst en leg uit waar het stilistische middel in het voorbeeld aan te herkennen is.
- c. Voegt het stilistische middel iets toe aan jouw interpretatie van deze passage? Zo ja, wat?